

ELEŞTİREL DÜŞÜNME

“Sorgulanmamıő bir hayat yaőanmaya deęer deęildir” Sokrates (M.Ö 469 – 399)

BODRUM TURGUT REİS MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
REHBERLİK SERVİSİ

Öğretmenler eleştirel düşünme becerilerini ders planlarına transfer ederek; öğrencilerin ;

- Her konu alanına duyarlı olmalarını,
- Konu alanını açık , eksiksiz doğru düşünerek anlamalarını,
- Edindikleri bilgiyi günlük yaşamda kullanmalarını sağlayabilir.

Eleştirel Düşünme Becerilerinin Eğitim Programlarındaki Yeri ve Önemi

Özellikle toplumlara ve kültürlerine göre değişkenlik gösteren sosyal sorunlar göz önüne alındığında, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi gereksinimini açıklamak ve kanıtlamak için birçok neden ileri sürülebilir.

NEDEN 1

Türk Milli Eğitim Bakanlığının eğitime ilişkin genel amaçlarında eleştirel düşünen bireylerin özelliklerine açık bir biçimde yer verilmektedir.

NEDEN 2

Vatandaşlar, politik sürece ya doğrudan katılarak ya da temsilcilerini seçerek anlamlı ve mantıklı kararlar vermelidir.

NEDEN 3

Gençlik arasında eleştirel düşünmeyi geliştirebilmenin sorumluluğu, hem eğitim programlarının geliştirilmesinde hesaba katılmalı hem de okulların temel görevlerinden biri olmaya devam etmelidir.

NEDEN 4

Sağlıklı bir demokrasi için eleştirel düşünmeyi bilen ve 'bütünü' gören çoğunluk vazgeçilmez bir ön-koşuldur.

NEDEN 5

Eleştirel düşünen birey özelliklerinin geliştirilmesinde eğitim sisteminin demokratikleştirilmesinin de ayrı bir önemi vardır.

NEDEN 6

Eleştirel düşünme becerilerin eğitim programlarında işe koşulmasının önemli bir nedeni de günümüz bilgi teknolojisinin bireylerin kullanımına sunduğu bilgi miktarı ve çeşitliliğidir.

Öğrencilerden bilgiyi edilgen bir biçimde edinmeler değil, bilgiyi ayıklamada ve işlemede eleştirel seçici olabilmeleri öğretilmelidir.

NEDEN 7

Son yıllarda yazılı ve görsel medyada yayınlanan insan kaynaklarına ilişkin haber ve ilanlarda günümüzün karmaşık ve sürekli değişen çalışma alanları açıkça sergilenmektedir.

NEDEN 8

Gerçekçi, tarafsız bir dünya görüşü için gerekli olan zihinsel beceriler ve karmaşık görüşlerin öğrenilmesindeki bireysel farklılıklar ve sorunların çözümündeki çoklu görüngeler, eleştirel düşünmenin eğitim programlarının temel hedeflerinden biri olarak eğitim ve öğretim sisteminin merkezinde yer alması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Eleştirel düşünme becerilerinin eğitim programlarında işe koşulması ile,

- Öğrencilerin yetişkinler gibi bireysel özerklik kazanmaları, toplumda ve ulusal sosyal sorunlarda bilgili insanlar olarak yer almaları ve katkıda bulunmaları,
- Eleştirel gözlemci olarak davranmaları, demokratik kurumların ve doğal haklarının savunucuları olmaları,
- Çalışma alanında kolay bir biçimde ilerlemeleri ve ekonomik başarılar elde etmeleri sağlanabilir.

Düşünme ve Eleştirel Düşünme Kavramı

Düşünme	Eleştirel Düşünme
<p>Tahmin etme Tercih etme Gruplama İnanma Çıkarımda bulunma İlişkileri fark etme Nedensiz seçenekler sunma Ölçütsüz yargılama</p>	<p>Yordama Değerlendirme Sınıflama Varsayma Mantıksal çıkarımda bulunma İlişkiler arasındaki ilişkileri fark etme Seçenekleri nedenleriyle birlikte sunma Ölçütlü yargılama</p>

Eleştirel Düşünme Kavramı

- Eleştirme: Bir şeyi iyi ya da kötü yanlarıyla değerlendirme anlamına gelir (Kaya1997)
- Eleştirel düşünme kavramı ünlü düşünür Sokrates' e kadar dayanır.
- Eleştirel düşünmeye olan farklı yaklaşımlar nedeniyle çok sayıda eleştirel düşünme tanımları yapılmıştır.

- Cücelođlu(1993) Kendi düşünme süreçlerimizin bilincinde olarak ,başkalarının düşünme süreçlerini, öğrendiklerimizi uygulayarak, kendimizi ve çevremizdeki yer alan olayları anlayabilmeyi amaç edinen aktif ve organize bilişsel süreçtir.
- Mayhew : nasıl ve niçini sorgulama biçimidir.
- Paul : eleştirel düşünmeyi duyuşsal ve bilişsel stratejiler olmak üzere iki sekle ayırarak tanımlamıştır.

Günümüz eğitimcilerine göre eleştirel düşünme;

- Zayıf duyulu eleştirel düşünme: zihinsel süreç özel bir grubun yada bireyin çıkarlarının hizmet etmek için disipline edilirse konu ile ilgili diğer kişiler dışarda kalır, karmaşıktır.
- Sağlam duyulu eleştirel düşünme: karşıt grupların ya da bireylerin çıkarlarına göz önüne almaya disipline edilirse , tarafsızdır.

Zayıf Duyulu Eleştirel Düşünme ve Sağlam Duyulu Eleştirel Düşünme Arasındaki Farklılık

zayıf duyulu eleştirel düşünme

**Düşünce analizi,
Sentez ve değerlendirme
Gibi eleştirel düşünmenin
Mikro becerilerinden oluşur**

sağlam duyulu eleştirel düşünme

**bir soruna ilişkin disiplinli
tarafsız, çoklu görüneyi
(perspektif) içerir.
birey ben merkezlikten
ve kendini aldatmaktan
kurtulur**

Eleştirel düşünme kavramı ile eş anlamlı kullanılan kavramlar

- Literatürde problem çözme,
- Karar verme
- Usa vurma
- İnformal mantık
- Basit biçimde düşünme
- Yansıtıcı düşünme
- Üst düzey düşünme becerileri

Tüm bu kavramlarda yer alan zihinsel işlemler düşünme ile ilişkili olmalarına rağmen, eleştirel düşünme bu kavramlardan ayrı tutularak tanımlanmalıdır.

ELEŞTİREL DÜŞÜNMENİN BOYUTLARI

Eleştirel düşünmeyle ilgili ortak bir anlayıőa ulaşabilme adına yürütölen bir Delphi projesi 1988 yılında başlatılıp 1989 yılında tamamlanmıőtır.

Toplamda 5 etap içeren proje sonuç raporu 1990 yılında yayımlanmıőtır.

Proje kapsamında çeőtli disiplinlerden 46 uzmanın görüőlerine başvurularak eleştirel düşünmenin boyut ve alt boyutları tanımlanmıőtır (Facione, 1990).

Eleştirel Düşünmenin Boyutları	Açıklamalar
Yorumlama	Sunulan bilgiyi sınıflandırma, bilginin önemini çözme, anlamını aydınlatma, başka sözcüklerle açıklama
Analiz	İddia, görüş ve bakış açılarını ortaya çıkarma, düşünceleri karşılaştırma, bütün parça ilişkisini belirleme, temel sonucu belirleme, varsayım ve sebepleri belirleme
Değerlendirme	İddiaları, varsayımları ve zayıflıkları değerlendirme, iddiaların kabul edilebilirliğini belirleme
Çıkarım yapma	Destekleme gerektiren önermeleri fark etme, alternatifleri tahmin etme ve sonuç çıkarma
Açıklama	Ulaşılan sonuçları ifade etme, düşünürken temele aldığı ölçütleri açıklama, argüman sunma, iddiayı kabul etmek için neden gösterme
Düzenleme	Bireyin kendisini gözden geçirmesi, nesnellik ve akılcılığını etkileyen etmenlerin farkına varması, kendi düşünmesini yargılaması, kendisini düzeltmesi, hatalarının nedenlerini belirlemesi ve hatalarını düzeltmek için yollar araması

Bir eğitim fakültesinde Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı' ndaki bir öğretim üyesi, öğrencilerinin ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda okutulan ders kitaplarını biçim ve içerik olarak iki ana kriter de incelemelerini istemiştir. Öğrenciler incelemelerinin sonucunda bu kriterlerin, dersi hedeflerine ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğunu değerlendirerek rapor hazırlamışlardır. Öğretim üyesinin bu etkinlikte öğrencilerine geliştirmeyi amaçladığı düşünme becerisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yansıtıcı düşünme D) Eleştirel düşünme
- B) Yaratıcı düşünme E) Analitik düşünme
- C) Bilimsel düşünme

Aşağıdakilerden hangisi sınıfta öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir öğretmenin kullanacağı sorular arasında yer almaz?

- A) Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
- B) İnsanlara yardım etmek iyi midir?
- C) İnsanları dinlemekten hoşlanmadığınız zamanlar olur mu?
- D) Siz olsaydınız neler hissederdiniz?
- E) Neden düşüncelerime katılmıyorsunuz?

Eleştirel Düşünme Stratejileri

DUYUŞSAL STRATEJİLER

- **Bağımsız düşünmeyi** ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

BİLİŞSEL STRATEJİLER- MAKRO YETENEKLER

- Düşünmeyi gerektiren ve düşüncenin genişletilmiş ardışıklığı içinde **farklı temel becerileri** örgütleme sürecidir

BİLİŞSEL STRATEJİLER- MİKRO YETENEKLER

- Bütünü göz ardı etmeden **parçaları saptama** ve ifadeyi **bütünü içinde anlamlandırma** becerileri